

CLERICI ȘI ÎNVĂȚĂTORI ROMÂNI DIN BANATUL ISTORIC (1721-1865), CU NUME „REBOTEZATE”

Preot prof. dr. Vasile Muntean

Abstract. The study entitled *Romanian clergymen and schoolmasters with change surnames from the historical region of Banat (1721-1865)* treats the abusive change of Romanian patronymics by the foreign ecclesiastical authority of the time in order to demonstrate – allegedly – that not the Romanians were in the majority within their native province Banat, but the people whose surnames ended in –*vić*. Nothing more deceitful and untrue ! Therefore, this article aims at restoring the historical reality.

Keywords: anthroponimy, anti-Romanian sentiment, mystification, historical rehabilitation.

Lucrările de specialitate au relevat, cum era de așteptat, meritele de necontestat în apărarea Ortodoxiei ale ierarhiei bisericești sârbe, dintr-o anumită epocă; sub aspect politic și cultural însă, s-a decelat că aceiași chiriarhi neromâni au frânat libera dezvoltare a populației românești bănățene, aflată sub jurisdicția lor până în 1865, când a avut loc separarea ierarhică.¹ În acest context, este de remarcat faptul că încercarea de sârbizare a numelor clericilor și dascălilor autohtoni a fost în fond o măsură neprietenească, antiromânească; o privim – în cele ce urmează – cu obiectivitatea ce o cere știința istorică și lingvistică. Sperăm ca acest comentariu să fie util mai ales tinerilor cercetători ai trecutului nostru ecleziastic și școlar.

În conjunctura diacronică dată, trebuie să recunoaștem că în primul rând prin botezul în biserică ni s-au oferit suficiente nume sârbești: *Blagoe/Blagoi, Brancu, Gruia, Ioța, Radul, Anca, Iconie, Sanda* etc.² Apoi, înseși numele de familie s-au îmbogățit cu câteva denumiri tot sârbești, spre pildă: *Bogoi, Damian, Drăgan, Gheța, Neda, Prodan*.³ Deja prin hotărârea Consistoriului

¹ Pr.prof.dr.M.Păcurariu, *Istoria Bisericii ortodoxe române*, ed. a III-a, Ed. Basilica, București 2013, pp.340-341; I.D.Suciu, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Ed. Arhidiecezană, Timișoara 1977, p.118.

² I.Popovici, *Scrieri lingvistice* (ed. M. Purdela-Sitaru și L. Vasiluță), Ed. Facla, Timișoara 1979, p.256.

³ *Ibidem*.

eparhiei Timișoarei, din 30 decembrie 1798, se impunea clerului botezător să nu mai accepte pentru prunci nume precum *Jivan, Trăilă, Iorgovan, Drăgoi, Sanda, Brândușă, Floare* etc.⁴ Dar, lucru interesant, cei ce „rebotezau” numele preoților, diaconilor și învățătorilor le socoteau de pe acum drept românești și le sârbizau, adesea cu o anumită ezitare de formă, cum vom vedea mai încolo. Tocmai însemnările pur românești ale multor protoierei, prezbiteri, capelani și dascăli (cu patronimele sârbizate), de pe filele cărților de cult și nu numai, confirmă realitatea că purtătorii lor erau băștinași.⁵

De notat și aceea că au fost situații în care unii clerici și învățători și-au putut păstra numele românesc genuin.⁶ De adăugat că, după înăbușirea Revoluției de la 1848, episcopul Jivcoviți al Timișoarei – printr-o circulară – a obligat pe toți slujitorii Altarului care și-au reluat numele românesc în răstimpul revoluției, să revină la numele sârbizat (terminat în *-vici*), „dăruit” la hirotonie.⁷ E cunoscut cazul vicarului mitropolitan pașoptist Dimitrie Petrovici-Stoichescu, Stoichescu fiind numele său adevărat, iar cel de Petrovici – „mincinos” (ca să folosim expresia răuvoitoare a ierarhului sârb, pomenit *supra*, cu referire la cognomenul Stoichescu)⁸.

Cu privire la învățătorime, oferim – deocamdată – un singur exemplu: *Alexa* din familia Gaitovici din Ticvanu Mare (jud. Caraș-Severin), învățător în 1781 la Ciudanovița. Activând într-o așezare ferită, ascunsă în munți, a lepădat sufixul sârbizat *-vici*, rămânând cu numele vechi local *Gaita*.⁹

În continuare, vom prezenta selectiv cazurile de *rebotezare* a numelui în rândul clerului de mir, apoi vom înfățișa starea dascălimii. Să amintim că cel mai vechi caz înregistrat, de schimbare a numelui, s-a întâmplat în 1721. E vorba despre Petru *Ianoșevici* (recte: *Ianoș*), născut în Transilvania; a învățat în Țara

⁴ S.Dănilă, *Sub fascinația lingvisticii bănățene*, Ed. Eurostampa, Timișoara 2012, p.307. Să se vadă și importante sublinieri ale aceluiași specialist din pp.196-205, de care ne folosim în considerațiile noastre.

⁵ I.D.Suciu, *Unitatea poporului român. Contribuții istorice bănățene*, Ed.Facla, Timișoara 1980, pp.63-71; Idem – R.Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului* (abreviat **DIMB**), I-II, Ed.Arhidiecezană, Timișoara 1980, passim; I.Petreuță, *Monumente istorice-bisericești din Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului (=MIBATC)*, Timișoara 1980, ms. dactilo în Arhiva Mitropoliei Banatului; I.B.Mureșianu, *Cartea bisericească veche din Banat (=CVBB)*, Ed.Arhidiecezană, Timișoara 1985, pp.97-98; V.Leu, *Banatul între arhaic și modern. Mentalități în Veacul luminilor (=BAM)*, Ed. Muzeul de Istorie, Reșița 1993, p. 30 et passim; Idem, *Cartea și lumea rurală în Banat, 1700-1830 (=CLRB)*, Ed.Banatica, Reșița 1996; Ana Marin, *Considerații privind interferențele româno – sud-slave în antroponimie*, Ovidius University Annals of Philology, XIII, nr.149-158, 2000, pp.150,153 și 156; N.Ilieșiu, *Monografia istorică a Banatului (=MIB)*, ed. D. Țeicu, Ed. Mica Valahie, București 2011; Lucian, episcopul Caransebeșului, și P.Bona, *Parohiile Eparhiei Caransebeșului (=PEC)*, Ed. Diecezană, Caransebeș 2012.

⁶ DIMB, pp.191,192,206,312,342,526 ș.a.m.d.

⁷ V.Muntean, *Contribuții la istoria Banatului*, Ed.Arhidiecezană, Timișoara 1990, p.221.

⁸ Detalieri la S. Dănilă, *Sub fascinația lingvisticii...*, p.237.

⁹ V.Birou, *Așa a fost întru 'nceput...*, Revista Institutului Social Banat-Crișana, an.IX, nr.27-30, pp.148-149.

Românească și a fost preoțit pentru parohia Sânanndrei (jud.Timiș) de către Ioanichie Vladislavlievici, episcopul Timișoarei, în anul menționat supra -1721.¹⁰

Adamov/Adamovici semnifică *fiul lui Adam*.¹¹ *Alexandru* apare când ca *Alexandrevici*, când ca *Alexandrovici*.¹² Familia de origine aromână *Atanasievici* (recte: *Athanasiu*), trăitoare în Lugoj, a dat doi protoprezbiteri.¹³ Recent, în 13 iulie 2016, cu ocazia săpăturilor pentru drenaj de la biserica lugojeană „Adormirea Maicii Domnului”, s-a descoperit o placă cu numele răposaților din casa proto-popului Constantin, text ce începe cu aceste cuvinte: „Aicea zace familia de Athanasievici, 1804...” și se încheie cu următoarea precizare: „la renovarea pardosirei, în 5 septembrie 1802, acest pomelnic aflându-să, s-a repus”. Dacă n-ar fi fost români cei menționați în respectivul pomelnic, evident limba folosită nu ar fi fost româna, ci slavona sau sârba. Cât despre alt nume, *Nistor Avramovici*, acesta are înțelesul de: *Nistor al lui Avram*.¹⁴ Nu e lipsit de interes să arătăm că preotul Sofronie de la Nicolinț (jud.Caraș-Severin) nu mai era *Avramovici* ca cei doi predecesori de până la 1848, ci *Avramescu* (1890-1901).¹⁵

*Badiulov Teodor*¹⁶ *de facto* este *Badiu Teodor*. După aceea, *Balcovici*¹⁷ trebuie raportat la *Balcu/Balcă*. *Incredibile est*, pe *Milutin Belodedici* - sârb, după nume -, pe *Petru și George Moza*, tustrei din localitatea *Gornea* (jud.Caraș-Severin), la finele anului 1918 sârbii i-au internat în *Vârșeț*, apoi la *Biserica Albă*, „pentru sentimentele lor românești”¹⁸. În subsidiar, toți *Barbulovicii* inventariați în înscrisurile vremii¹⁹ derivă din *Barbul*²⁰. Cum a subliniat un specialist român de marcă, *Barbul* prezintă o flexiune românească²¹. La rândul său, *Bercovici*²² trebuie apropiat de *Bercu/Berca/Bercea*²³. *Berarovici* reprezintă “botezarea”

¹⁰ DIMB, p.274; se mai specifica în inventarul în cauză (din 1758) că preotul de care vorbim avea 4 cărți de ritual.

¹¹ DIMB, p.1068(sub voce); CVBB, pp.140 și 243.

¹² DIMB, pp.1068-1069 (sub verbo); PEC, p.262. Introducem aici știrea despre acțiunea de sârbizare a românilor din *Lescovița* (jud.Caraș-Severin), de la finele Primului Război Mondial, dusă de călugărul renegat *Almăjan*, metamorfozat în *Almajanovici*; detalii în MIB, pp.167-168.

¹³ DIMB, p.1071 (sub voce); V.Muntean (colab.), *Monumente istorice-bisericești din Lugoj*, Ed. Arhidiecezană, Timișoara 1981, p.93. Tot locuitor al Lugojudului, avocatul *Alexandru* de *Athanasieviciu* – într-un document din 1864 - și-a adăugat la sfârșitul numelui sârbizat litera *u*, ca să dovedească și în acest mod că este “un deputat român din dieceza *Vârșețului*” (DIMB, p.847).

¹⁴ DIMB, pp. 314 și 374.

¹⁵ MIBATC, p.496.

¹⁶ DIMB, p.304.

¹⁷ CVBB, p.251.

¹⁸ MIB, p.138.

¹⁹ DIMB, p.1073.

²⁰ D.Gămulescu, *Influente românești în limbile slave de sud*, I, Ed.Științifică și Enciclopedică, București 1983, pp. 92, 241.

²¹ Al.Rosetti, *Istoria limbii române*, Ed.Științifică și Enciclopedică, București 1986, p.748.

²² DIMB, p.341; PEC, p.110.

²³ I.Pătruț, *Studii de limba română și slavistică*, Ed.Dacia, Cluj 1974, p.177; Idem, *Onomastică românească*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1980, p.125; V.Frățiță, *Contribuții lingvistice*,

patronimului *Beraru*²⁴. Privitor la *Blagoevici*²⁵, avem de-a face cu *Blagoe/Blagoi*²⁶; un protopop al Timișoarei, de la 1666, se chema chiar așa²⁷. *Bogdan* este înscris fie ca Bogdanov, fie ca Bogdanovici²⁸, în timp ce *Bogoevici*²⁹ se apreciază că e derivat din Bogoi/Bogoiu³⁰. *Bordanovici*³¹ s-a format din Bordan³². *Brančovici*³³ ne duce cu gândul la Branco/Branču³⁴.

*Comanov*³⁵ a purces de la Coman, nume străvechi, destul de răspândit între români. Constantinovici/Constandinovici³⁶ provine din *Constantin*. Este indicat a vedea în *Cosmanovici/Cuzmanovici*³⁷ pe Cosma/Cuzma/Cuzman. Un protoprezbiter timișorean se numea tocmai Cosmanovici Petru, fiind născut în Țara Românească³⁸. Firește, de acolo nu putea sosi cu numele propriu modificat. Pe urmă, Crăciunov/Crăciunovici³⁹ se identifică cu termenul moștenit (dacic) *Crăciun*⁴⁰ ce a dat - în alte spații românești - Crăciunescu. Apoi, *Cristici*⁴¹ trebuie legat de Cristea. Realmente, *Cucovici*⁴² înseamnă Cucu⁴³.

Altă ezitare de formă: Damianov/Damianovici⁴⁴, pentru *Damian*. E posibil, după aceea, ca sub unii *Danielovici*⁴⁵ să se ascundă Daniil sau Dănilă. Nu încapă îndoială că *Demetrievici* Badiul⁴⁶ este Dimitrie Badiul, iar *Dumitrovici* Editura de Vest, Timișoara 1993, p.338.

²⁴ PEC, p.70.

²⁵ DIMB, p.1075 (sub voce).

²⁶ I.Pătruț, *Nume de persoane și nume de locuri românești*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1984, p.114.

²⁷ DIMB, pp.124 și 146.

²⁸ *Ibidem*, p.1076 (sub verbo); V.Frățilă, *Contribuții...*,p.127.

²⁹ DIMB, p.1076; CVBB, p.282.

³⁰ I.Pătruț, *Onomastică...*,p.67.

³¹ BAM, p.31; CLRB, p.195.

³² V.Frățilă, *Contribuții...*,p.295.

³³ DIMB, p.1077.

³⁴ I.Popovici, *Scrieri...*,p.256 ; D.Gămulescu, *Influente...*,p.129.

³⁵ DIMB, pp.217,233; I.Pătruț, *Studii...*,p.182.

³⁶ DIMB, p.1082; MIBATC, p.341 (pr.Ioan Constandinovici de la Gârbovăt, jud.Caraș-Severin, anul 1780).

³⁷ DIMB, pp.1082 și 1083.

³⁸ DIMB, p.303; I.Bude, *Istoricul protopopiatului Timișoara*, ms. computerizat – 2016, p.2.

³⁹ DIMB, pp.1082-1083.

⁴⁰ G.Mihăilă, *Dicționar al limbii române vechi*, Ed.Enciclopedică Română, București 1974, p.91; Simona Goicu, *Termeni creștini în onomastica românească*, Ed.Amphora, Timișoara 1999, p.21 și urm.

⁴¹ DIMB, p.304.

⁴² *Ibidem*, p.1083.

⁴³ D.Gămulescu, *Influente...*,p.178.

⁴⁴ DIMB, p.1084.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*, pp.306,370 și 1084-1085. Vezi și CVBB, pp.97 și 247, unde se arată că preotul din Satchinez (jud.Timiș) semna la începutul anului 1765 astfel: „Constantin Dimitrie Vici, paroh acestui sat”. Cum lesne se observă, a detașat pe acel –vici de numele personal.

Ștefan⁴⁷ - Dumitru (Mitru) Ștefan. *Dincovici*⁴⁸ = Dincă. *Draghicev/Draghicevici/Dragoilovici*⁴⁹ echivalează cu Drăghici/Drăgoilă. În fine, *Dragulov*⁵⁰ ne trimite la autohtonul Dragul/Dragu⁵¹.

*Filipov/Filipovici*⁵² se referă la Filip iar *Gavrilov/Gavrilovici*⁵³, la Gavriil sau Gavrilă. *Gheorghevici/Gheorgovici/Georgevici*⁵⁴ reproduc pe aborigenul Gheorghe/George; *Giurgiovici*⁵⁵ se leagă de antroponimul Giurgiu (de la Gheorghe/George). În memoriul său din 1822, protopopul timișorean Vasile Georgevici vorbea despre excluderea nejustificată a românilor de la drepturile cetățenești și ecleziale, subliniind faptul că românii sunt majoritari în regiunea Banatului istoric; și pe acest motiv trebuia să li se acorde atenția cuvenită⁵⁶. *Gligorievici* Stanciu⁵⁷ = Gligor Stanciu. *Grozovici*⁵⁸ = Groza. *Gruici/Gruiovici*⁵⁹ redă pe Gruia.

Lui *Iancovici/Ianculov/Ianculovici*⁶⁰ îi corespunde Iancu, iar *Ianoșev/Ianoșevici*⁶¹ = Ianoș, pământean chiar dacă forma numelui e maghiară. *Ignatovici*⁶² = Ignat. *Ilievici*⁶³ își are originea în *Ilie*. Spre pildă, la Caransebeș păstora preotul (viitor protopop de Vârșeț) Teodor Ilievici, român de neam, născut în acel oraș⁶⁴; Ilievici putea apărea, în alte zone românești, ca Iliescu. Legătura dintre *Ioanov/Ioanovici/Ionovici/Iovanov/Iovanovici*⁶⁵ și *Ioan* nu poate fi negată⁶⁶. *Iordachevici*⁶⁷ este Iordache. *Iorgovici*⁶⁸ are drept

⁴⁷ DIMB, p.342; CVBB, pp.165 și 260 (Mitru Popovici).

⁴⁸ DIMB, pp.202,205.

⁴⁹ *Ibidem*, pp.310,372 și 1086 (sub verbo).

⁵⁰ *Ibidem*, pp.213 și 230.

⁵¹ G.Mihăilă, *Dicționar...*,p.97; D.Gămulescu, *Influențe...*,pp.162,177,190,210,227,237,240.

⁵² DIMB, p.1087.

⁵³ *Ibidem*, p.1088.

⁵⁴ *Ibidem*, p.1089; CVBB, pp.164 și 193.

⁵⁵ DIMB, p.1090.

⁵⁶ V.Muntean, *Monografia Arhiepiscopiei Timișoarei*, Ed.Învierea, Timișoara 2012, pp.108,123,124 și 128.

⁵⁷ DIMB, p.1090.

⁵⁸ PEC, pp.49,70,108.

⁵⁹ DIMB, p.1091; MIBATC, p.96: despre Constantin Gruici/Gruia, mare luptător pentru dăruirea ierarhică (1865) și pentru înființarea Eparhiei românești a Timișoarei.

⁶⁰ DIMB, p.1093; CVBB, pp.151-152.

⁶¹ DIMB, pp.1093; CVBB, pp.177 și 214; CLRB, pp.69,81.

⁶² DIMB, p.1093 (sub voce).

⁶³ *Ibidem*, p.1094.

⁶⁴ A.Ghidiu, I.Bălan, *Monografia orașului Caransebeș*, Caransebeș 1909, p.46.

⁶⁵ DIMB, pp.1095-1096; DIBATC, p.328 (pr. Ioan Ivanov de la Gherman, jud.Timiș, anul 1749).

⁶⁶ D.Gămulescu, *Influențe...*,pp.167 și 244.

⁶⁷ DIMB, pp.192,205,222.

⁶⁸ *Ibidem*, p.1096 (sub verbo); S. Dănilă, *Sub fascinația lingvisticii...*,p.201. A se vedea și MIBATC, p.776: despre pr. Marcu Iorgovici-Brâncoveanu (1740-1801) de la Vărădia, jud.Caraș-Severin, părintele cărturarului Paul Iorgovici; amănunte la Nicolae Danciu Petniceanu, *Lumina de la Vărădia*, Ed.Gordian, Timișoara 2008, p.46.

corespondent pe Iorgu. *Ioțov/Ioțovici*⁶⁹ = Ioța. *Isacovici*⁷⁰ = Isac. *Isaievici/Isailovici*⁷¹ = Isaia. *Iștfanovici*⁷² = Iștfan (român cu patronim împrumutat din maghiară). *Iurișici/Iurișin*⁷³ demonstrează existența lui Iuriș/Iureș. *Ivacicovici*⁷⁴ = Ivașcu.

*Jivanov/Jivanovici*⁷⁵, alias Jivan; *Jivcoveț/Jivcovici*⁷⁶= Jivcu; *Jurcovici*⁷⁷, recte Jurca. *Kengelaț*⁷⁸, scris și Chenghelaț; purtătorul acestui nume era român, episcopul Emilian⁷⁹.

*Lailov*⁸⁰ s-a constituit din Laiu ce are sensul de *negru*⁸¹. *Lapadatovici*⁸² conține pe Lepădat. *Lațcovici*⁸³ = Lațcu; *Lazarevici/Lazarovici*⁸⁴ = Lazăr; *Lințovici*⁸⁵ = Lința; *Lungulovici*⁸⁶ = Lungu. La originea lui *Lupulovici*⁸⁷ stă Lupu⁸⁸.

Manoilovici/Manuilovici e recunoscut ca Mănuilă; a existat și un ierarh Mănuilă⁸⁹. *Marcovici*⁹⁰ = Marcu; *Marianovici*⁹¹ = Marian; *Marincov/Marincovici*⁹² = Marincu; *Martinov/Martinovici*⁹³ = Martin; *Martovici*⁹⁴ = Marta; *Matiașevici*⁹⁵ = Matiaș; *Miculovici* = Micu⁹⁶; *Micuțov*⁹⁷ = Micuț.

⁶⁹ DIMB, p.1097.

⁷⁰ *Ibidem*; CVBB, p.266.

⁷¹ DIMB, p.1097; CVBB, p.263.

⁷² DIMB, p.1097; CVBB, p.198.

⁷³ DIMB, p.1097.

⁷⁴ CVBB, pp.278,280; BAM, p.30; CLRB, p.195.

⁷⁵ DIMB, p.1098.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ MIBATC, p.329 (pr. Ioan de la Gherteniș, jud.Caraș-Severin, anul 1843); compară CVBB, p.208.

⁷⁸ DIMB, p.1099.

⁷⁹ V.Muntean, *Monografia...*, p.168.

⁸⁰ DIMB, p.1100; MIBATC, p.533; CVBB, p.229 (pentru comparație).

⁸¹ V.Frățilă, *Contribuții...*, pp.84 și 288; MIB, p.124.

⁸² DIMB, p.1100; G.Mihăilă, *Dicționar...*, p.115.

⁸³ DIMB, p.1100; MIBATC, p.554.

⁸⁴ DIMB, p.1100; MIBATC, p.253. Un preot-pictor Radu Lazarovici/Lazăr (sec.XVIII) s-a născut în Lugoj, a activat la Caransebeș, însă din păcate a murit tânăr.

⁸⁵ MIBATC, p.208; CLRB, p.195.

⁸⁶ CVBB, pp.98 și 135: clericii din Berliște (jud.Caraș-Severin) se vor iscăli – din anul 1863 – Lungu.

⁸⁷ DIMB, p.1101; CVBB, p.277.

⁸⁸ G.Mihăilă, *Dicționar...*, p.118.

⁸⁹ DIMB, p.1102.

⁹⁰ *Ibidem*; CVBB, pp.126-127: autografe curat românești ale așa-zișilor Marcovici.

⁹¹ DIMB, p.1103.

⁹² *Ibidem*.

⁹³ *Ibidem*, p.1103. Totuși, în 1843 un preot de la Bucovăț, jud.Timiș, pe nume Ilie Martin (MIBATC, p.144), nu mai era “înzestrat” la nume cu sufixul –vici. Încă: CVBB, pp.107,146,208,226.

⁹⁴ PEC, p.231, n.65.

⁹⁵ DIMB, p.1104.

⁹⁶ MIBATC, p.552. Vezi și G.Mihăilă, *Dicționar...*, pp.122-123.

⁹⁷ DIMB, p.1105.

*Mihailov/Mihailovici*⁹⁸ trebuie conexas cu Mihăilă. *Milcov/Milcovici*⁹⁹ = Milcu; *Miocovici*¹⁰⁰ = Mioc; *Miuțovici*¹⁰¹ = Miuț/Miuță; *Miloșevici*¹⁰² = Miloș. Proveniența lui *Moiseev/Moisilovici/Moițilovici*¹⁰³ este antroponimul Moise. *Molnarov/Molnarovici*¹⁰⁴ e o adaptare a patronimului Molnar (în Ardeal se folosea mai mult). *Murgulovici*¹⁰⁵ este un derivat din Murgu¹⁰⁶.

*Nedelcovici*¹⁰⁷ reproduce pe Nedelcu. În ce privește pe *Nedici*¹⁰⁸, avem de-a face cu băștinașul Neda. Unii *Nestorovici*¹⁰⁹ pot fi Nistori; la fel, *Nicolaevici*¹¹⁰ = Nicolae. De reținut că preotul Nicolae Nicolici de la Timișoara (Mehala), la conscrierea din 1867, s-a declarat pur și simplu român¹¹¹. Mai departe, *Nițulov*¹¹² = Nițu. Relația dintre *Novacov/Novacovici*¹¹³ și Novac este reală. Și acum o pildă de filoromânism: nepot al lui Dositei Obradovici – reformator marcant al culturii naționale sârbești -, diaconul Grigorie Obradovici (1771-1847), după aprecierea lui Dimitrie Țichindeal, s-a ostenit „cu o negrăită râvnă pentru luminarea neamului daco-românesc”¹¹⁴. În ceea ce privește pe *Olarovici*¹¹⁵ = Olaru; *Oprovici*¹¹⁶ = Opra/Oprea; *Opreanovici*¹¹⁷ = Oprean.

*Pandurovici*¹¹⁸ = Panduru; *Panici/Panovici*¹¹⁹ = Pană ; *Pascov/Pascovici/Pascalovici*¹²⁰ = Pascu *Paulovici/Pavlovici*¹²¹ = Paul/Pavel ; *Păunovici*¹²² = Păun. *Peleevici*¹²³ îi corespunde lui Pele/Pelea. *Petcovici*¹²⁴ = Petcu; *Petrov/*

⁹⁸ *Ibidem*, p.1106; CVBB, p.155; CLRB, p.68.

⁹⁹ DIMB, p.1106.

¹⁰⁰ PEC, p.257.

¹⁰¹ BAM, p.76; CLRB, p.215; MIB, p.228.

¹⁰² DIMB, p.1107; CVBB, p.258.

¹⁰³ DIMB, p.1108; MIBATC, p.633: pr. Martin Moisilovici de la Silagiu (jud.Timiș), anul 1767.

¹⁰⁴ DIMB, p.1108.

¹⁰⁵ *Ibidem*, pp.308,309,370,371; CVBB, p.228.

¹⁰⁶ G.Mihăilă, *Dicționar...*,p.126.

¹⁰⁷ DIMB, pp.306,368.

¹⁰⁸ *Ibidem*,p.1109 (sub voce); CVBB, pp.124, 199, 227; PEC, p.249.

¹⁰⁹ DIMB, p. 1110.

¹¹⁰ *Ibidem*,p.1111; CVBB, p287.

¹¹¹ MIBATC, p.711.

¹¹² DIMB, p.305 ; la p.304 este consemnat clericul Nicolae Nițin (1767), născut în Peștișani, jud.Gorj. Se va fi chemat anterior Nițiu sau Nițu.

¹¹³ DIMB, p.1111.

¹¹⁴ V.Muntean, *Monografia...*,pp.167-168.

¹¹⁵ MIBATC, p.552: pr.Nicolae Olarovici din Petroman, jud.Timiș (anul 1784).

¹¹⁶ DIMB, p.1112.

¹¹⁷ MIBATC, p.772 : pr.Ilie Opreanovici (1784-1820) din Vălcani, jud.Timiș; la 1876 era pr. Iustin Oprean, urmat de alți Opreni, până în anul 1938.

¹¹⁸ CVBB, p.254.

¹¹⁹ DIMB, p.292.

¹²⁰ *Ibidem*, p.1113; CLRB, p.191.

¹²¹ DIMB, p.1113; CVBB, pp.214 și 268.

¹²² MIBATC, p.582; CLRB, p.195.

¹²³ DIMB, p.1114; MIBATC, p.579: pr.Trăilă Pelovici (1777-1794).

¹²⁴ DIMB, p.1114 ; PEC, p.129.

*Petrovici*¹²⁵ = Petru. În acest cadru este de amintit *Petrovici-Muș Trăilă*¹²⁶. La rândul-i, *Popovici*¹²⁷ = *Popa* (fiu de „popă”, ori descendent sacerdotal). Se cuvine a pomeni aici pe protopopul lugojean Spasoe *Popovici*¹²⁸ care nu s-a semnat în Pravila de la Târgoviște (1652) ca Spasoevici. Alt nume: *Predoevici Pârvul*¹²⁹ = *Predoiu Pârvul*¹³⁰.

*Radulov/Radulovici*¹³¹ este o formație de la Radu(l). Unii cercetători străini¹³² susțin eronat că *Radul* ar fi cu sufix sud-slav. Tema desigur e în substantivul de origine slavă, dar formantul *-ul* este sufix românesc; cele mai vechi atestări ale acestui nume provin din secolele XI și XIV, Radu fiind numele unor români (vlahi) sud-dunăreni¹³³. Ate echivalări: *Raicovici*¹³⁴ = Raicu/Raica; *Ribarovici* = Ribariu¹³⁵. *Roșcovici*¹³⁶ reproduce pe Roșca.

*Savici/Savulov/Savulovici*¹³⁷ = Savu; *Sârbovici*¹³⁸ = Sârbu; *Simionovici*¹³⁹ = Simion; *Simoncirov/Simonovi*¹⁴⁰ = Simon; *Simovici*¹⁴¹ = Simu; *Staicovici*¹⁴² = Staicu; *Stanciovici/Stanciulov*¹⁴³ = Stanciu; *Stancov/Stancovici*¹⁴⁴ = Stancu; *Stoianovici*¹⁴⁵ = Stoian; *Stoicov/Stoicovici*¹⁴⁶ = Stoica; *Strainov/Strainovici*¹⁴⁷ = Străinu (element moștenit din latină); *Subici/Suboliovici/Subulovici*¹⁴⁸ = Subu.

¹²⁵ DIMB, p.1115.

¹²⁶ *Ibidem*.

¹²⁷ *Ibidem*, pp.1117-1124; S.Goicu, *Termeni...*, pp.106,112,205 și 212 (comentariu concludent).

¹²⁸ DIMB, p.193; în index (p.1123) e trecut eronat: Spasol. Pravila cea Mare se află în Colecția muzeală a protoieriei Lugoj.

¹²⁹ *Ibidem*, p.1124.

¹³⁰ S. Dănilă, *Sub fascinația lingvisticii...*, p.199.

¹³¹ DIMB, p.1126; CVBB, pp.136-137.

¹³² Lingviștii Milica Grkovic și St. Ilcev sunt citați de dl prof. S. Dănilă, în cartea sa *Sub fascinația lingvisticii...*, pp.22-23 și combătuți (p.130). Vezi și Al.Rosetti, *Istoria limbii române*, p.415 (un Radul din 1370, de la Șemlacu Mare, jud.Timiș).

¹³³ D. Gămulescu, *Influențe...*, pp.268-269; *Fontes Historiae Daco-Romanae*, IV (ed.H.Mihăescu et alii), Ed.Academiei, București 1982, pp. 30-31.

¹³⁴ DIMB, p.1126. Vezi și V.Frățilă, *Contribuții...*, p.147, plus MIBATC, p.173: preotul Dimitrie Raicovici, de la 1758, era născut în Oltenia.

¹³⁵ MIBATC, p.737.

¹³⁶ CVBB, p.213; BAM, p.40; CLRB, p.90; PEC, p.330.

¹³⁷ DIMB, p.1129; MIBATC, p.509; CVBB, pp.239,240,258; PEC, p.267.

¹³⁸ PEC, p.311; G.Mihăilă, *Dicționar...*, p.154.

¹³⁹ DIMB, p.1130; CVBB, p.164.

¹⁴⁰ DIMB, p.1130.

¹⁴¹ MIBATC, p.455: preotul Ștefan de la Marga. A se vedea și PEC, p.63.

¹⁴² DIMB, p.1131; V.Frățilă, *Contribuții...*, p.147.

¹⁴³ DIMB, p.1131.

¹⁴⁴ *Ibidem*.

¹⁴⁵ *Ibidem*, p.1132.

¹⁴⁶ *Ibidem*; PEC, p.57.

¹⁴⁷ DIMB, p.1132; CVBB, p.133.

¹⁴⁸ DIMB, p.1133.

Șandorovici¹⁴⁹ = Șandor/Șandru (deși aspectul lingvistic e unguresc, insul e român); Șerbanovici¹⁵⁰ = Șerban. Ștefanov/Ștefanovici¹⁵¹ este o adaptare a lui Ștefan; Șușulovici¹⁵² = Șușul.

Teodorovici Badiul¹⁵³ nu poate fi decât Teodor Badiul. În românește, *Topalovici*¹⁵⁴ figura ca Topală; *Trailovici*¹⁵⁵ = Trăilă¹⁵⁶; *Trandafirovici*¹⁵⁷ = Trandafir; *Trifonov/Trifonovici*¹⁵⁸ = Trifon/Trifu. Relativ la Țăranovici¹⁵⁹, e sigur că are la bază arhicunoscutul Țăranu.

În sfârșit, *Ursovici/Ursulovici*¹⁶⁰ = Ursu; *Vasilevici*¹⁶¹ = Vasile; *Zaharievici*¹⁶² = Zaharie. Să remarcăm - cu referire la ultimii clerici - că preotul lugojean *Zdirna*¹⁶³ (termen de origine dacică)¹⁶⁴ nu a mai primit adaosul *-vici*, cu toate că numele său era ușor de sârbizat: Zârnovici.

Referitor, acum, la situația învățătorimii sub raportul onomasticii modificate, vom indica - întâi de toate, după o *Consignatio* din 1791 privind comitatul Caraș¹⁶⁵ - dascălii care știau doar limba română, trecând concomitent în paranteză numele lor originare:

Alexie *Georgevici* (George), Ștefan *Lungovici* (Lungu), Vučmir *Marianovici* (Marian), Adam *Georgevici* (George), Ioan *Popovici* (Popa, *ab origine*; fiind nespuse de mulți, nu mai introducem în paranteză de fiecare dată, la toți Popeștii, etimologia cu pricina), Nicolae *Pelanovici* (Pele), Mihai *Popovici*, Jivoin Cozac, Ioan *Radulovici* (Radul), Isaia *Iancovici* (Iancu), Martin *Paulovici* (Pavel), George *Mihailovici* (Mihăilă), Dimitrie *Ianovici* (Ioan), Teodor *Mihailovici* (Mihăilă), Constantin Folzan (nume în uz și în vestul Europei),

¹⁴⁹ *Ibidem*, p.1134.

¹⁵⁰ *Ibidem*; CVBB, pp.161-162.

¹⁵¹ DIMB, pp.1134-1135.

¹⁵² *Ibidem*, p.1135.

¹⁵³ *Ibidem*. Să se vadă și CLRB, p.176.

¹⁵⁴ DIMB, p.1136.

¹⁵⁵ *Ibidem*, p.1137; CLRB, p.84.

¹⁵⁶ S. Dănilă, *Sub fascinația lingvisticii...*, pp.200,280-281,307-309,329.

¹⁵⁷ DIMB, p.1137.

¹⁵⁸ *Ibidem*, p.1138.

¹⁵⁹ CVBB, p.257.

¹⁶⁰ DIMB, p.1139 (sub voce),

¹⁶¹ *Ibidem*; CVBB, p.288.

¹⁶² DIMB, p.1143; PEC, pp.105 și 146.

¹⁶³ DIMB, pp.210,227.

¹⁶⁴ Al.Rosetti, *Istoria limbii române*, p.255; A.Vraciu, *Limba daco-geților*, Ed.Facla, Timișoara 1980, p.155.

¹⁶⁵ *Consignatio scholarum graeci ritus non uniti nationalium*, publicată de R.S.Molin, Școalele românești din Banat, acum 150 de ani, Arhivele Olteniei, IX, nr.51-52, 1930, pp.342-364. Este reprodușă - cu unele erori și nu integral - de către V. Țărcovnicu, *Istoria învățământului din Banat până la anul 1800*, Ed.Didactică și Pedagogică, București 1978, pp.147-150, și utilizată de P.Radu - D.Onciulescu, *Contribuții la istoria învățământului din Banat până la 1800*, Ed.Litera, București 1977, pp.249-307. Această *Consignatio* cuprinde și locul de activitate al fiecărui dascăl, numărul copiilor, starea edificiului școlar etc.

George *Teodorovici* (Teodor), Simion *Oprovici* (Oprea), Alexie *Moiscovici*, Luca *Miclovici* (Miclea), Iancu *Georgevici* (George), Ștefan *Ianovici* (Ioan), Ioan Bercea, Gruia *Popovici*, Lazăr *Petrovici* (Petru), Avram *Lupulovici* (Lupu)¹⁶⁶, Iancu *Adamovici* (Adam), Filip *Popovici*, Nicolae *Petrovici* (Petru), Teodor *Teodorovici* (Teodor), Grigorie *Popovici*, Martin *Ianculescu*, Ioan *Gavrilovici* (Gavrilă), Andrei *Martinovici* (Martin), Dimitrie Crișan, Gheța/Ghețea *Adamovici* (Adam)¹⁶⁷, Atiim Găicea¹⁶⁸, George *Ianoșevici* (Ianoș/Ianăș), Martin Bușleu, Mihai *Petrovici* (Petru), Vasile *Popovici*, Petru *Popovici*, Pavel *Trailovici* (Trăilă), Alexandru *Vesovici* (Vesa), Păun *Stanovici* (Stan), Ioan *Jivcovici* (Jivcu), Dimitrie *Ioanovici* (Ioan), Moise Călina, Vidul Drăgilă¹⁶⁹, Martin Sârbu, Ștefan *Popovici*, Ioan Bercea, Pavel *Gaitovici* (Gaita), Pavel *Petrovici* (Petru), Damaschin Botoș, Vasile *Mihailovici* (Mihăilă), Iosif *Ianoșevici* (Ianoș), Filip *Popovici*, Nicolae *Nestorovici* (Nistor), Ioan *Ianoșevici* (Ianoș), Vocmir *Popist/Popisc* (=Popescu, după toată probabilitatea), Iosif *Popovici*, Petru *Popovici*, Ioan *Popovici*, George *Ioanovici* (Ioan), Nicolae *Iancovici* (Iancu), Ianoș *Lazarevici* (Lazăr), Trăilă *Ianovici* (Ioan), Ioan Pârful, Nicolae *Constantinovici* (Constantin), Iacob *Jurcovici* (Jurca), Ioan *Trailovici* (Trăilă), Ilie *Danilovici* (Dănilă), Teodor *Petrovici* (Petru), Martin *Filipovici* (Filip), Chiril *Popovici*, Petru Șerbanovici¹⁷⁰ (Șerban), Ioan *Popovici*, Petru *Radulovici* (Radul), Ioan *Iancovici* (Iancu), Ioan Derca, Petre *Dragoilovici* (Drăgoilă), Jivan *Popovici*, Pavel *Popovici*, Marcu *Gruiovici* (Gruia), Ștefan *Trailovici* (Trăilă), Ioan *Teodorovici* (Teodor), Avram *Popovici*, Zamfir *Grozovici* (Groza), Dimitrie *Popovici*, Petru *Popovici*, Iosif *Popovici*, Ieremia *Popovici*, Damaschin *Iancovici* (Iancu), Drăgoi *Petrovici* (Petru), Ioan *Georgevici* (George), George *Popovici*, Petru Muntean, Vasile *Popovici*, Atanasie *Popovici*, Nicolae *Petrovici* (Petru), Jivan *Gruia*, Mihai *Stoicovici* (Stoica), Petru Drăgoiescu, Nicolae *Popovici* și Ioan *Ianovici* (Ioan).

Martin *Gradovici* cunoștea româna, maghiara și latina. Constantin *Iancovici* (Iancu) știa româna, germana și sârba; Ioan *Silaghi*, doar româna și maghiara. Mihai *Georgevici* (George) vorbea româna și grmana. Nicolae *Bogdanovici* (Bogdan) știa româna și sârba; el putea fi și sârb. Moise *Miuțovici* (românul Miuță)¹⁷¹ cunoștea

¹⁶⁶ În *Consignatio* (p.348): Agram !

¹⁶⁷ În *Consignatio* (p.349) apare: *Gerjtya Adamovits*, la V.Țârcovnicu (*op.cit.*,p.148): Ghiță - sic – Adamovici, pe când la P.Radu și D.Onciulescu (*op.cit.*,p.269): Getia Adamovici.

¹⁶⁸ În *Consignatio (ibid.)*: *Atym Geytya*, la V.Țârcovnicu (*ibid.*): Atim Geitia, iar la P.Radu-D. Onciulescu (*ibid.*): Achim Gația. Un *Athim* – anul 1771 - am aflat la Gr.Popiți, *Date și documente bănățene (1728-1887)*, Tipografia „Naționala” Timișoara, 1939, p.21.

¹⁶⁹ În *Consignatio* (p.351): Vidul *Dratsilov*, la V.Țârcovnicu (p.148):Vidu Dracilov, iar la P.Radu-D.Onciulescu (p.273):Bratislav Vidul !

¹⁷⁰ În *Consignatio* (p.358):*Zserbanovits*, la V.Țârcovnicu (p.149):Serbanivucu, la P.Radu-D. Onciulescu (p.286): Șerbanovici.

¹⁷¹ În *Consignatio* (p.352):*Miuțovits*, la V.Țârcovnicu(p.148):*Mintovici*, iar la P.Radu-D. Onciulescu (p.261): *Miușovici*; la p.252 e totuși Moisa *Mihuță*, sau *Miuță* (vezi și CVBB, p.125).

româna și sârba. Mihai Tomici știa la fel cele 2 limbi, plus germana. Matei Popovici știa româna și sârba, ca și Constantin *Protici* (acesta, în plus, germana). Cu limbile română și germană erau la curent și următorii: Solomon *Iosifovici* (Iosif), Nicolae Popovici, Matei *Filipovici* (Filip), George Gruia, Martin Cornean, Ioan Popovici, Ilie *Belanovici* (Bălan)¹⁷², Zaharia Șușan¹⁷³, Costea Musteț, Nicolae *Filipovici* (Filip), Trăilă *Mihailovici* (Mihăilă), Ștefan *Trailovici* (Trăilă), Arsenie Lerinț¹⁷⁴, Drăgoi *Iancovici* (Iancu), Martin Petrovici, Pavel Popovici și Toma Popovici.

Andrei Popovici stăpânea româna, germana și maghiara, Petru *Ianovici* (Ioan) numai româna și germana, George *Nedici* (Neda): româna, germana și sârba, ca și Constantin Stanovici (Stan). Atanasie Nicolaevici era familiarizat cu româna, germana și sârba, iar alt *Nicolaevici* (anume Ianoș) în plus cu maghiara. George *Alexandrovici* (Alexandru) știa româna, germana și sârba, pe când Maxim Popovici în loc de sârbă – maghiara. Teodor Lobonț cunoștea doar româna și limba ungurească, în timp ce Ioan *Prodanovici* (Prodan) știa idiomurile românesc, german și maghiar.

În tabelul cu cursanții din anul 1792 (cursurile le-a ținut Vasile Nicolici)¹⁷⁵ întâlnim și unele nume din *Consignatio* citată, dar și altele; reținem – prin triere – numai o parte din ele: Simeon Neamțu, George *Martinovici* (Martin), Petru *Savulovici* (Savu), Pavel *Trandafirovici* (Trandafir), Moise Călina, Marcu *Gruiovici* (Gruia)¹⁷⁶, Grigorie *Ternovan* (=Târnovean) ș. a.

Un ultim exemplu: în 1791, la Borlovenii Vechi (jud.Caraș-Severin) funcționa ca învățător Rîca Petrescovici, de fapt Petrescu, cu sufixul românesc *-escu* de sorginte tracă¹⁷⁷. Să nu uităm că decretul imperial vienez din 1776 a stopat încet-încet fenomenul de sârbizare în continuare a numelor de familie românești și din Banat și a deschis calea reromânizării lor¹⁷⁸.

Materialul discutat în studiul antroponimic de față merită a fi completat cu alte date. De asemenea, e recomandabil a fi limpezită – pe cât posibil – și apartenența etnică a persoanelor cuprinse în documentele timpului luat în considerare.

¹⁷² S. Dănilă, *Sub fascinația lingvisticii...*, p.201.

¹⁷³ În *Consignatio* (p.357): *Szuszany*, la V.Țârcovnicu (p.149): Jujanu, la P.Radu-D.Onciulescu (p.288): Susan.

¹⁷⁴ Acest învățător – nu e singurul – va deveni preot la Călnic, jud.Caraș-Severin; cf. MIBATC, p.212.

¹⁷⁵ V.Țârcovnicu, *Istoria...*, pp.188-189.

¹⁷⁶ La V. Țârcovnicu (*op.cit.*, p.189): Marco Iruievici !

¹⁷⁷ Al. Rosetti, *Istoria...*, p.209.

¹⁷⁸ Pe larg, la S. Dănilă, *Din legislația onomastică a Imperiului habsburgic. Patenta imperială din 3 februarie 1776*, text computerizat (în curs de publicare). Îi mulțumesc și pe această cale autorului care a binevoit a-mi transmite acest studiu și a lectura articolul nostru de mai sus, înainte de a fi încredințat tiparului.